

סימן צג: קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב

א. קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב

1. קדירה בת יומא

חולין צז. תניא, קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב, ואם בשל בנותן טעם.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה יא: קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב, ואם בשל בנותן טעם.

תורת הבית הארוך בית ד שער אבית (א ע"ד): והדין כך הוא באמת, דכל היכא דלא ידעי מאי דנפק מיניה, אי איכא קפילא וטעמיה וליכא טעמא אף על גב דליכא ששים בדידיה מותר, דכיון דליכא טעמא מידע ידעי דלא נפק מיניה טפי מאחד בששים שבהיתר, והוא שלא נמחה שם גופו של איסור. אבל ליכא קפילא בכולה קדירה משערין, דמאי דנפק מיניה לא ידעינן.

2. משערין לפי שיעור המדומע

משנה מסכת תרומות פרק ה משנה ו: סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו, ונפל מן המדומע למקום אחר, רבי אליעזר אומר מדמעת כתרומה ודאי, וחכ"א אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון, ואין המחומץ מחמיץ אלא לפי חשבון, ואין המים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון.

ברטנורא: אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון - לפי מה שיש תרומה בסאה זו של דימוע בעינן מאה מן החולין, ולא בעינן מאה

סאין כנגד כל אותה סאה של דימוע, שאינה נחשבת כולה תרומה לאיסור חולין שניים.

3. קדירה שאינה בת יומא

עבודה זרה עה: ת"ר: הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים ... וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל ושלא ילבן, תני חדא אסור, ותניא אידך מותר! ל"ק: הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור, הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר. ולמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר, גיעולי עובדי כוכבים דאסור רחמנא היכי משכחת לה? אמר רב חייה בריה דרב הונא: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. מכאן ואילך לישתרי! גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא. ואידך? קדירה בת יומא נמי מפגם פגמה.

רש"י: גיעולי עובדי כוכבים דאסור רחמנא - במדין, דכתיב תעבירו באש וטהר דבעי הגעלה, היכי משכחת לה. בת יומא - שבישל בה עובד כוכבים היום, אבל בישל בה אתמול כבר הפיג בה טעמו בלינת לילה, ושוב כשפולטו בתבשיל אחר אינו אלא לפגם. מכאן ואילך לישתרי - אף לכתחלה.

4. מה מותר לבשל בקדרה אח"כ

ספר העיטור¹ שער א - הכשר הבשר דף יד טור ב

ואם בשל בשר בקדירה של חלב ב"י ויש בו ס' מותר המאכל והקדירה עצמה. אית מ"ד מבשל ב"י /בה/ ממין שבישל עכשיו. כיון שהבישול מותר טעם הראשון בטל והקדירה מותרת נמי. ואית מ"ד כיון דקי"ל כ"ח אין יוצא מידי דפיו לעולם. טעם הראשון אינו יוצא לעולם ואין יכול לבשל בו לכתחלה ממין שבישל בה עכשיו. וממין הראשון א"י לבשלו שהרי האחרון אינו בטל ואין לו תקנה אלא שבירה. ומסתברא מדגרסי קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב. ואם בישל בני"ט. מדלא איירי בקדירה ש"מ בדליכא נ"ט החלב והקדירה מותרת ומבשל בה חלב דכיון שהוא בטל במה שבקדירה בטל הוא. ונשאר בדופני הקדירה משאר האיסור דרובא טעם חלב ומיעוטי טעם בשר.

שו"ת הריב"ש² סימן קכו: עוד שאלת קדרה חולבת שאינה בת יומא שבשלו בה בשר בשוגג ואחר הדחה גמורה, אם יש לאסור אפי' בדיעבד.

תשובה אם אתה שואל על הבשר והתבשיל שבשלו בקדרה דבר ברור שהוא מותר, שכיון שלא היתה הקדרה בת יומא והודחה שלא היה דבר בעין נותן טעם לפגם הוא וקי"ל דמותר בדיעבד. ואם אתה שואל על הקדרה מה דינה, הנה כיון שהיא בלועה מחלב אסור לבשל בה בשר לכתחלה אף על פי שאינה בת יומא, שאין נטל"פ מותר לכתחלה אלא בדיעבד. וכן אסור לבשל בה חלב כיון שבשלו בה עתה בשר, לפי שבלע בשר יתן טעם בחלב. ואפי' אם לא תהיה בת יומא ולא תאסור אותו בדיעבד, מכ"מ לכתחלה אסור לבשל בה גזירה שמא יבשל בבת יומא. אבל ירקות או מיני קטניות מותר לבשל בה אפי' לכתחלה, ואין לאסור זה מפני שהקדרה בלועה מחלב ובשר והוי הבלע אסור וראוי לאסור לכתחלה גזרה שמא יבשל בבת יומא, לפי שכיון שהקדרה שבשלו בה הבשר היה החלב הבלוע בקדרה פגום שלא היתה בת יומא, לא נעשת הקדרה בלועה מאסור בשר בחלב, אלא שהיא בלועה מחלב לבד ולזה אסור לבשל בה בשר לכתחלה, וכן מבשר לבד ולזה אסור לבשל בה חלב לכתחלה, אבל דברים שאינן לא בשר ולא חלב מותר לבשל בה אפי' לכתחלה. וזה מבואר בספר עמודי גולה.

¹ מחבר ספר העיטור, ר' יצחק ב"ר אבא מארי ממרסיליה שבפרובנס (היום מרסיי שבדרום צרפת) חי במאה הי"ב. ספרו מכיל פסקים בנושאים שונים, ומובא פעמים רבות מאוד אצל הראשונים; למשל בטור או"ח הוא מוזכר עשרות פעמים, בעיקר בהלכות פסח. הספר כפי שהוא לפנינו מסודר בצורה מיוחדת, מסובכת וקשה לשימוש, בשני חלקים: החלק הראשון עוסק בהלכות שטרות, והוא מחולק לתריסר נושאים על - פי ראשי התיבות תשק"ף בגז"ע חכמ"ה, לחלק מהאותיות מספר פרקים; לפנייהם נמצאים 'עשרה מאמרות' בנושאים שונים הקשורים גם הם לדיני שטרות. בחלק השני כמה שערים, שכמה מהם מחולקים שוב לחלקים. שער נוסף עוסק בהלכות ציצית, ואחריו יש חיבור נפרד שצורף לספר 'העיטור' שנקרא 'עשרת הדיברות', העוסק בעשר מצוות מתוך מצוות העשה שהזמן גרמן.

² רבי יצחק בר ששת פרפת, הוא הריב"ש, נולד בברצלונה בשנת ה"א פ"ו (1326) ונפטר בשנת ה"א קס"ח (1408) באלג'יר. הריב"ש היה לגדול הדור לאחר פטירת רבו הגדול והאהוב, ר' נסים (הר"ן). הוא שימש ברבנות בקהילות רבות בספרד, ובשנת ה"א קנ"א (1391), בעקבות המהומות האנטי - יהודיות שפקדו את ספרד, ברח הריב"ש לצפון אפריקה, ושם שימש כרב וכאב בית דין בעיר אלג'יר. בבית דינו שימש הרשב"ץ כדיין. מאות מפסקיו משמשים מקור לפסקי השלחן ערוך של ר' יוסף קארו.

5. קדרה של חרס

שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תריז (אלף מג): שאלת ממני אודיעך דעתי בהא דאמרינן נותן טעם לפגם מותר בדיעבד, אי איירי דוקא בתבשיל אבל בקדרה וקערה לא, או דילמא הכל הוי כדיעבד. תשובה: דוקא בתבשיל שנתבשל הוי כדיעבד ומותר, אבל בקדרה וקערה אסור לבשל בה לכתחלה, דנותן טעם לפגם לכתחלה אסור. וא"ת הא תינח בקדרה וקערה וכף דאית להו תקנה ע"י הגעלה, אבל **קדרה וקערה של חרס** דלית להו תקנה אלא בשבירה כדיעבד דמי, ומה לי כדיעבד דתבשיל ומה לי כדיעבד דקדרה של חרס, ומיהו כל היכא דאפשר לאהדרוני' בכבשונות כלכתחלה דמי, אבל היכא דלא אפשר וצריך למיתברנהו ליהוי כדיעבד. וי"ל כיון שאתה מתיר לבשל בה הוי כלכתחלה ונותן טעם לפגם אסור לכתחלה, כי לא מפני תקנת הקדרה נתיר נ"ט לפגם לכתחלה. וכ"כ הר"ן ז"ל בהלכות פסחים פ' כל שעה ... ומסתברא לי דאסור להשהותן להשתמש בהם ביבש או בצונן, דלמא אתי בהו לידי תקלה. ומותר למוכרן לעכו"ם שאין ישראל לוקחים כלי חרס ישנים מן עכו"ם, וזה פשוט. ואם בישל בה בדיעבד התבשיל מותר דנ"ט לפגם הוא. אבל הקדרה לעולם אסורה אפילו יבשל בה כמה פעמים ...

6. קדרה שהיה בה חלב כל הלילה

הגהות שערי דורא (סי' פה) בשם המרדכי פרק אין מעמידין, התיר ר"י **הלבן** בשר שנתבשל בקדרה של חלב והיה בה **חלב כל הלילה** קודם, ואמר כיון דבלוע פעם ראשונה ושניה ושלישית מקודם לכן לא בלע הלילה כלל, וחלב שבלע מקודם לא אסר דנותן טעם לפגם הוא ע"כ.

ב. בשל ירקות בקדרה של בשר, אם מותר לבשל בה חלב

הרשב"א (תוה"ק ב"ד ש"ד לו): שאם בישל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל בה אח"כ גבינה, שכבר נתמעט בה כח בלע הבשר ונקלש עד שאין ראוי לחול עליו שם איסור בשר בחלב, בד"א כשבלע היתר כמו שאמרנו, אבל בלע דבר אסור לעולם הוא באיסורו עד שיגעיל הראוי להגעיל וילבן הראוי ללבן.

ג. שם כיסוי על הקדרה

1. כיסוי שאינו בן יומו

הגהות שערי דורא (סי' לה) כיסוי מקדרה של בשר ושמוהו על קדרה של חלב, אסור הכל ואין שייך נותן טעם לפגם שהרתיחה עולה ונוגעת בכיסוי, תדיר ונעשית בת יומא העתק מקובץ עכ"ל.

2. אם לקחו כיסוי רותח מקדירה של בשר ונתנו אותו על קדירה של חלב

ספר איסור והיתר הארוך שער לא סימן יח

יח. ואם (הג"ה) לקח כסוי מהקדירה של בשר רותחת ונתנו על הקדירה ש"ח שלא התחיל עדיין להרתיח ולא דקדק בכיסוי מתחילה אם היתה לחה מבפנים ואף על גב דסתם כיסוי יש עליה ליחלוחית מרתיחות התבשיל או אפילו שראה עליה ליחלוחית הרוטב להדיא מ"מ אם נזכר ומסירה קודם שהתחיל הקדירה

חולבי' להרתיח אפי' הקדירה עצמה מותרת לכתחילה כשמקנחה או מדיחה למעל' משפתה במקום שנגע בה ליחלוחית הרוטב של בשר אף על פי שהליחלוחית היה חם וקיי"ל דמשערין כאילו היו כל המים בשר ולא במאי דבלעי מים כדאיתא לקמן מ"מ שרי דהוי כלי שני ואין לחוש דדווקא בישול מפעפע בכולו כדאי' בפ' דם חטאת ועוד דטיפה אחת שכח חמימות פוסק ל"ד לקילוח עצמה כדאיתא לעיל בתשובת עירו תבשיל. ואפי' אם התבשיל הוא דבר מועט לפי שלא בלע הקדירה כלל מהאיסור ול"ד לציר מבשר מלוח שנפל ע"ג כלי חרס צונן כמו שחילק ר"ת דציר נשאר בחמימות לעולם אבל חום שע"י האור הולכת ומתקררת כל שעה וכ"ש שהתבשיל לעצמה מותר דצונן היא ואין לחוש שעלה פעם אחת רתיחת התבשיל לכיסוי. מה יש לחוש שמא נטף מליחלוחית הרוטב שבכיסוי לתוכה אם נפל בו איזה דבר כבר נתבטל בששים של התבשיל דמספיקא לא אסרינן בדיעבד לחוש שמא נטף בה בני"ט ומכ"ש שהכיסוי מותר דהא אין איסור מפעפע מכלי אל כלי אם היו אפי' שניהם חמין כדאיתא לקמן :

יט. אבל אם נעשה בהיפך כגון שלקח כסוי מקדירה של בשר צונן היינו שלא התחיל עדיין להרתיח או שאר כיסוי צוננת ש"ב ומכסה בה קדירה חולבת רותחת שמרתיח ודאי אם זוכר ומסירה אותה מיד והיא יבשה עדיין מבפנים הכל מותר אפי' אם הכסוי ב"י ואפי' אם הסירה מקדירה רותחת רק שבדק בה שהיתה יבשה ונקייה דהא לא עלה רתיחת החלב אצלה. **אבל אם שהתה מעט על הקדירה** חולבת עד שיש לחוש בה שמא עלה פ"א הרתיחה אצלה ונתייבש אח"כ מהחום ומכ"ש כשמסירה מיד ונמצא לחה אם הכיסוי היתה ב"י ודאי הכל אסור המאכל והקדירה והכיסוי ואפי' בדיעבד דמאחר שעלה הרתיחה נידונית כתחיבת כף של בשר בתבשיל של חלב והיה צריך מעתה ששים במאכל נגד כל הכסוי וליכא. וני"נ ונאסר הקדירה והכיסוי מן המאכל דאע"פ שלא אמרינן אף בכלי חרס ח"ע ני"נ וכ"ש הכא דהתירא בלע מ"מ צריך הכא סי' נגד כולה לפי שלא ידעינן כמה איסור בלע.

טור ב"י דרכי משה, שו"ע